

Finansowy leasing zwrotny

– wybrane zagadnienia związane z ujęciem rachunkowym w świetle polskich i międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej

Katarzyna Karlińska
menedżer Deloitte Polska Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp.k.

Justyna Gołdyka
projekt menedżer Deloitte Polska Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp.k.

Przedsłaniem rozważań niniejszego artykułu będzie kwestia ujęcia księgowego leasingu zwrotnego w świetle polskich oraz międzynarodowych standardów rachunkowości finansowej, przy czym rozważać będziemy w szczególności umowy o charakterze leasingu finansowego. Leasing zwrotny zdobywa coraz większą popularność jako alternatywa dla tradycyjnych źródeł finansowania, jakimi są kredyt oraz leasing finansowy. Ze względu na specyficzny charakter konstrukcji, która wiąże w ramach jednej umowy kilka powiązanych ze sobą transakcji, w praktyce mogą się pojawić pewne wątpliwości dotyczące ujęcia w księgach rachunkowych.

W wypadku leasingu zwrotnego mamy do czynienia z powiązaniem umowy sprzedaży i zakupu środka trwałego z umową leasingu. Właściciel środka trwałego sprzedaje go finansującemu, zachowując prawo do korzystania z niego na warunkach określonych w umowie leasingu. Zmianie ulega zatem kwestia własności przedmiotu transakcji (z formalnego punktu widzenia własność przechodzi na finansującego w momencie zawarcia transakcji sprzedaży), zaś z punktu widzenia treści ekonomicznej środek trwały jest dalej użytkowany przez dotychczasowego właściciela.

Umowa leasingu zwrotnego daje możliwość doraźnej poprawy płynności finansowej przedsiębiorstwa sprzedającego dany składnik aktywów w postaci wpływu środków pieniężnych z transakcji sprzedaży przy jednoczesnych korzyściach wynikających z korzystania z przedmiotu transakcji na zasadach leasingu.

MSR 17 „Leasing” określa zasady rachunkowości obowiązujące leasingobiorców/korzystających i leasingodawców/finansujących oraz zakres ujawnianych informacji dotyczących leasingu. Analizując specyficzną konstrukcję, jaką jest leasing zwrotny, należy jednak w pierwszej kolejności wziąć pod uwagę treść ekonomiczną umowy, która determinuje, czy mamy do czynienia z leasingiem sensu stricto, regulowanym przez MSR 17, czy też z innym źródłem finansowania, jakim jest pożyczka zabezpieczona na aktywach jednostki, która wymaga odrębnych zasad ujęcia rachunkowego i ujawnień, szerzej opisanych w interpretacji SKI-27 „Ocena istoty transakcji wykorzystujących formę leasingu”.

SKI-27 wskazuje na następujące kwestie wymagające rozstrzygnięcia w wypadku szeregu strukturalnie powiązanych ze sobą transakcji, jakim jest leasing zwrotny:

- ustalenia, czy transakcje są ze sobą powiązane i czy należy je rozliczać jako jedną transakcję. SKI-27 w par. 3 wskazuje, że tego typu transakcje rozpatrujemy łącznie, jeżeli całościowego skutku gospodarczego nie można zrozumieć bez odwołania się do całej serii transakcji, w szczególności kiedy transakcje zostały wynegocjowane jako jedna transakcja i są realizowane jednocześnie lub kolejno po sobie;
- ustalenia, czy umowa spełnia kryteria definicji leasingu zawartej w MSR 17, a jeśli nie, to należy rozważyć kolejne aspekty związane z ujęciem i rozliczeniem aktywów i zobowiązań wynikających z umowy oraz rozliczeniem opłaty możliwej do uzyskania od inwestora.

Ponadto SKI-27 wskazuje, że sposób księgowania powinien odzwierciedlać istotę umowy, a w razie przekazania praw do użytkowania składnika aktywów przez uzgodniony okres zastosowanie mają postanowienia MSR 17. W wypadku umów leasingu zwrotnego możliwe jest (i w praktyce zdarza się często), że istota umowy sprowadza się nie do przekazania praw do użytkowania składnika aktywów, lecz do udzielenia drugiej stronie pożyczki, której zabezpieczenie stanowią aktywa będące z formalnego punktu widzenia własnością finansującego. Kwestia użytkowania aktywów pozostaje w praktyce po stronie korzystającego, więc nie mamy tu do czynienia z przekazaniem praw do użytkowania.

SKI-27 wskazuje także pewne aspekty, które należy rozważyć przy ocenie, czy dana umowa jest wyłączona spod MSR 17 i stanowi umowę pożyczki zabezpieczonej na aktywach. W szczególności może do tego dojść, jeśli po stronie korzystającego pozostają wszystkie ryzyka i korzyści związane z posiadaniem niniejszego składnika aktywów oraz te same prawa w zakresie użytkowania, które przysługiwały mu przed zawarciem umowy. Innym aspektem przemawiającym za zastosowaniem SKI-27 jest przypadek, kiedy głównym celem umowy jest uzyskanie określonego skutku w wymiarze podatkowym, a nie praw do przekazania aktywów, lub gdy umowa zawiera opcję sprzedaży składnika aktywów, której realizacja jest niemal pewna.

Biorąc pod uwagę wskazania SKI-27, w praktyce należy przeanalizować umowę przede wszystkim pod kątem wystąpienia zapisów mówiących o przyrzeczeniu odkupu przedmiotu transakcji lub opcji odkupu po cenie na tyle korzystnej, że realizacja odkupu jest niemal pewna.

W RAMACH KRAJOWYCH STANDARDÓW RACHUNKOWOŚCI KWESTIE UJĘCIA TRANSAKЦИИ LEASINGU (W SZCZEGÓLNOŚCI LEASINGU ZWROTNEGO) REGULOWANE SĄ W RAMACH KSR 5 „LEASING, NAJEM I DZIERŻAWA”

Gdyby wystąpiły wspomniane okoliczności, należy uznać, że zawarta umowa ma charakter pożyczki, więc rozrachunki występujące z jej tytułu należy zaprezentować w sprawozdaniu jednostki w kategorii pożyczek. Rozliczenia dotyczące spłaty rat wynikających z części leasingowej umowy będą stanowiły spłatę rat pożyczki, która w ujęciu początkowym wyceniana jest w wartości godziwej pomniejszonej o koszty zawarcia transakcji, natomiast koszty takiego finansowania powinny zostać ujęte jako odsetki w pozycji kosztów finansowych. Z drugiej strony ujmowana jest w księgach i amortyzowana wartość użytkowanego w ramach transakcji środka trwałego. Wartość bilansowa środka trwałego stanowiącego zabezpieczenie pożyczki nie ulega zmianie i jest kontynuowana zgodnie z dotychczasowymi zasadami. W związku z ujęciem danej transakcji jako pożyczki zabezpieczonej na aktywach jednostka ma obowiązek dokonać odpowiednich ujawnień wyszczególnionych w par. 10 SKI-27.

W przepisach Ustawy o rachunkowości (zwanej dalej Ustawą) nie zamieszczono regulacji dotyczących ujęcia księgowego tego typu transakcji, jednak zgodnie z art. 10 ust. 3 Ustawy w sprawach nieuregulowanych przepisami Ustawy jednostki mogą stosować krajowe standardy rachunkowości wydane przez Komitet Standardów Rachunkowości.

W ramach krajowych standardów rachunkowości kwestie ujęcia transakcji leasingu (w szczególności leasingu zwrotnego) regulowane są w ramach KSR 5 „Leasing, najem i dzierżawa”. Zapisy standardu definiują istotę leasingu zwrotnego oraz wskazują, w jaki sposób należy ewidencjonować tego typu transakcje u korzystającego i finansującego, zarówno gdy mamy do czynienia z leasingiem zwrotnym finansowym, jak i operacyjnym.

Przedmiotem dalszych rozważań niniejszego artykułu będzie ewidencja po stronie korzystającego.

KSR 5 wskazuje, że tego typu transakcje należy rozpatrywać łącznie zgodnie z ich treścią ekonomiczną, ponieważ są ze sobą ściśle powiązane, natomiast ich ewidencja księgową przebiega dwuetapowo i zależy od tego, z jakim rodzajem leasingu zwrotnego mamy do czynienia. Pierwszym etapem jest zawsze transakcja sprzedaży, która skutkuje osiągnięciem zysku i straty. W wypadku tradycyjnej sprzedaży środków trwałych wynik z takiej transakcji zostałby ujęty w pozostałej działalności operacyjnej jako zysk lub strata. Natomiast w wypadku transakcji leasingu zwrotnego sposób ewidencji zależy od rodzaju leasingu, z jakim mamy do czynienia.

Gdy chodzi o interesujący nas leasing zwrotny o charakterze finansowym, należy wziąć pod uwagę istotność zysku/straty ze sprzedaży środka trwałego. Jeśli zostaną one uznane za pozycje istotne, to wynik na sprzedaży należy rozliczać w czasie przez okres leasingu. Ponadto wartość przedmiotu leasingu koryguje się o rozliczany w czasie wynik na transakcji sprzedaży, co w konsekwencji spowoduje zmianę wartości dotychczasowych odpisów amortyzacyjnych.

Podsumowując, zarówno według polskich, jak i międzynarodowych standardów nadrzędną kwestią jest spojrzenie na tego typu transakcje całościowo z punktu widzenia ich treści ekonomicznej i faktycznego celu ich zawarcia oraz zgodne z tym, rzetelne i prawidłowe ujęcie w księgach rachunkowych. ■